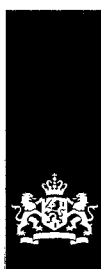

BS/2010034855 / 21-10-2010

Ministerie van Defensie

> Retouradres Postbus 20703 2500 ES Den Haag

Voorzitter AFMP
Dhr. W. van den Burg
Postbus 157
3440 AD Woerden

Bestuursstaf
HDP/DMG

Binckhorstlaan 135
MPC 58 L
Postbus 20703
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Datum 28 oktober 2010
Betreft Hawk-radar

Onze referentie
BS/2010034855

*Bij beantwoording datum,
onze referentie en betreft
vermelden.*

Geachte heer van den Burg, Beste heer,

Hierbij wil ik reageren op uw brief van 6 september jl.

Uw constatering dat door Defensie bij de ingebruikname van de Hawk-installaties - onder voorwaarden - is afgeweken van de veiligheidsrichtlijnen die door de fabrikant waren aangegeven, is correct. Defensie heeft in 1985 inderdaad de veiligheidsafstanden van de fabrikant aangepast. Veiligheidsafstanden zijn bedoeld voor het voorkómen van een blootstelling aan een te hoge zogenaamde vermogensdichtheid. De richtlijn voor de veiligheidsafstanden zoals die was opgesteld door de fabrikant, was gebaseerd op een "worst case" scenario, waarbij rekening werd gehouden met terugkaatsing van de radarbundel via de grond of obstakels binnen een afstand van 85 meter van de ICWAR. Door de mogelijke terugkaatsing zou de geldende norm voor de vermogensdichtheid binnen een afstand van 74 meter kunnen worden overschreden.

In 1984 zijn metingen uitgevoerd waarbij nieuwe veiligheidsafstanden zijn vastgesteld op basis van de geldende norm voor de vermogensdichtheid en bepaald op 35 meter voor de draaiende radar (scanning mode) en 45 meter voor de stilstaande radar (non-scanning mode). Deze nieuwe afstanden waren geldig als er géén sprake was van weerkaatsing aan de grond of aan obstakels binnen een afstand van 85 meter. In andere gevallen moeten de door de fabrikant aangegeven veilige afstanden gehanteerd worden, namelijk 36 meter voor de draaiende radar (scanning mode) en 74 meter voor de stilstaande radar (non-scanning mode).

Een rapport van Defensie uit 1993 en een TNO rapport uit 1999, beide gebaseerd op metingen en simulaties, bevestigen de conclusies van het Defensie rapport uit 1984. De genoemde rapporten zijn confidentieel.

Bestuursstaf
HDP/DMG

Hoewel de onderzoeksrapporten daar geen aanleiding toe gaven is in 1998 vanwege de toen aanwezige onrust bij het personeel de veiligheidsafstand voor de stilstaande radar (non-scanning mode), namelijk 45 meter, weer teruggebracht tot de oorspronkelijke door de fabrikant aangegeven veiligheidsafstand van 74 meter.

Datum

Onze referentie
BS/2010034855

Daarnaast hecht ik eraan te herhalen dat wetenschappelijk onderzoek tot op heden geen aanleiding geeft te veronderstellen dat zich als gevolg van de blootstelling aan elektromagnetische velden (EMV) kankers zouden ontwikkelen. Wel dient met de opwarmingseffecten van EMV rekening te worden gehouden.

De (internationale) wetenschappelijke ontwikkelingen op het gebied van de EMV worden door ons ministerie, door de Gezondheidsraad en door alle andere NATO-landen nauwlettend gevolgd, juist omdat wij ons ervan bewust zijn dat EMV niet meer weg te denken is uit onze samenleving en uit ons operationele optreden.

Voor een nadere toelichting van de stand van de wetenschap met betrekking tot EMV en de gezondheidsrisico's daarbij wil ik u wijzen op de mogelijkheid om het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid uit te nodigen om in te gaan op uw vragen. Aan het kennisplatform nemen gezaghebbende organisaties zoals GGD'en , KEMA, RIVM, TNO, Agentschap Telecom en ZonMw deel. Desgewenst kan Defensie bemiddelen bij het leggen van de contacten.

Ik heb er begrip voor dat u teleurgesteld bent over het feit dat een Hawk-onderzoek door deskundigen binnen Defensie niet haalbaar wordt geacht. Het is echter niet de vraag of nader onderzoek al dan niet gerechtvaardigd zou zijn maar of een wetenschappelijk verantwoord verduidelikend onderzoek kan worden uitgevoerd. Dat laatste wordt niet mogelijk geacht omdat daartoe de benodigde onderzoeksinformatie ontbreekt.

Ook het langdurige en uitgebreide onderzoek in België heeft te maken gehad met beperkingen waardoor geen uitsluitsel gegeven kon worden over de feitelijke oorzaak voor de waargenomen verschillen in (gerapporteerde of geduide) ziektebeelden en overlijden tussen groepen personeel die al dan niet in de nabijheid van of met het HAWK wapensysteem hadden gewerkt. Defensie heeft dat onderzoek van Degrave cs. voorgelegd aan het Kennisplatform Elektromagnetische velden. Ik onderschrijf nog steeds de conclusie van zowel de onderzoekers als de deskundigen van het Kennisplatform dat op grond van de studie niet gesteld kan worden dat blootstelling aan EM-velden een verklaring zou zijn voor het in het onderzoek beschreven verschil aan sterfte van bepaalde kankervormen.

Met de beschikbare informatiebronnen kan niet aan de vereisten voor een goed onderzoek worden voldaan. Benadrukt moet worden dat geen sprake is van onwil van de zijde van Defensie. Uitvoeren van een

algemeen onderzoek naar de actuele gezondheidssituatie van (oud-)
defensiemedewerkers: "personeel dat met de HAWK-radar heeft gewerkt
of aan de straling daarvan is blootgesteld" zonder haalbaar
wetenschappelijk en ethisch verantwoord onderzoeksprotocol dat daaraan
ten grondslag ligt, zal door mij niet worden uitgevoerd.

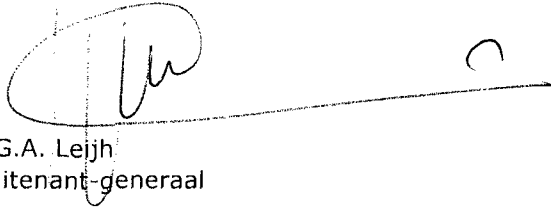
Bestuursstaf
HDP/DMG

Datum

Onze referentie
BS/2010034855

h. u. u.

DE MINISTER VAN DEFENSIE
Voor deze,
De Hoofddirecteur Personeel

J.G.A. Leijh
Luitenant-generaal